

Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет міжнародних відносин
Центр міжнародної безпеки та партнерства
Ягеллонський університет у Кракові
Інститут політичних наук і міжнародних відносин
Державна академія прикладних наук в Перемишлі
Інститут суспільних і гуманітарних наук
Інститут національної та міжнародної безпеки
Центр інформації та документації НАТО

КРИЗА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ: УКРАЇНСЬКА ФОРМУЛА МИРУ

**Матеріали міжнародної
наукової конференції**

21 квітня 2023 року

Львів

УДК 327.5-049.5-044.372(477:100)(06)

Криза сучасної системи міжнародної безпеки: українська формула миру. Матеріали міжнародної наукової конференції. Львів, 21 квітня 2023 р. / Упорядники: М. Мальський, Р. Вовк, О. Кучик. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2023. – 145 с.

У збірнику опубліковані тези виступів учасників конференції, присвячені актуальним питанням міжнародної та регіональної безпеки в сучасних умовах. Розкриті геополітичні, військові, правові, економічні та інформаційні чинники впливу на систему безпеки в сучасних міжнародних відносинах.

Матеріали подано в авторській редакції. За зміст, оприлюднені факти та поданий цифровий і статистичний матеріал відповідальність несуть автори.

© Центр міжнародної безпеки та партнерства, 2023

© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2023

Віталій Гутник	
Значення справи Адольфа Ейхмана у формуванні принципу невідворотності покарання за міжнародні злочини	47
Ігор Доцяк	
Економічна безпека України в умовах війни	51
Богдан Запотічний	
Білорусько-українські відносини у контексті повномасштабного вторгнення Росії в Україну	54
Ігор Зінько	
Геополітичні проблеми декомпозиції території Російської Федерації. Держави Північного Кавказу	58
Ігор Зогуля	
Право України на спротив російській агресії	63
Ігор Іжнін, Оксана Шамборовська	
«Відродження» пропаганди: досвід російсько-українського конфлікту 2014-2022 рр.	67
Олександр Калініченко	
Реформування сектору безпеки та оборони України: партнерам не варто чекати кінця війни	71
Вікторія Корчик	
Цифрова дипломатія в умовах трансформації міжнародних відносин та системи безпеки, дипломатія соціальних мереж: Twitter diplomacy	76
Мадлена Кобаль-Хассетт	
Уроки кібервійни для України та Європи	79
Олександр Кучик, Галина Кучик	
Нова система міжнародної безпеки у нових геополітичних реаліях: український контекст	82
Анета Лех-Дебера, Оксана Кушта	
Вимушена трудова міграція в умовах російсько – української війни	84

Ігор Зозуля
доктор юридичних наук, професор
Харківський національний університет
внутрішніх справ

ПРАВО УКРАЇНИ НА СПРОТИВ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

Напередодні повномасштабного російського вторгнення до нашої держави, ще у 2020 р. міжнародні аналітики стосовно інтерпретації російсько-українського конфлікту наголошували на неодмінному, насильницькому *спротиві* усередині держави, та – цілком обґрунтовано – на тому, що "українська сторона вважає себе жертвою втручання та агресії з боку росії, якій потрібно *протидіяти* шляхом "антитерористичної операції" [1, с.135, 121]. І природно, що сьогодні, понад рік після початку означеного вторгнення, Україна має більш вагомі причини на спротив агресору. Серед таких причин – тисячі загиблих, поранених і переміщених українців, збитки для економіки та соціальної сфери країни. Крім того, у зоні конфлікту продовжуються порушення міжнародного гуманітарного права, включаючи напади на мирних мешканців і гуманітарних працівників. Тому зупинка цієї війни, визволення окупованих росією територій та забезпечення миру в Україні є найважливішою метою для держави [2].

Право держави на спротив агресії – це правове поняття, яке означає, що кожна держава має право на самооборону та спротив агресії з боку інших держав. Згідно з міжнародним правом, держава має право захищати свою територіальну цілісність, національну безпеку та суверенітет у разі агресії з боку іншої держави. Право на спротив агресії є одним із основних принципів міжнародного права та відіграє важливу роль у забезпеченні міжнародної безпеки та стабільності.

Право на спротив агресії, в тому числі на російську агресію, виникло у українській державі з моменту її незалежності від Радянського Союзу у 1991 році. Безпосередньо російська агресія в Україні розпочалась у 2014 році, коли російська федерація окупувала Крим і почала підтримувати збройні сепаратистські групи на сході України, і потім переросла в повномасштабне вторгнення у лютому 2022 року.

Право України на протидію російській агресії визначається на основі ст.51 Хартії Організації Об'єднаних Націй (ООН), де передбачається для кожної держави "невід'ємне право на індивідуальну або колективну самооборону, якщо відбудеться збройний напад на Члена Організації, доти, поки Рада Безпеки не вдасться до заходів, необхідних для підтримки міжнародного миру й безпеки". До того ж, і Міжнародний кримінальний суд у своєму зверненні до росії ще в листопаді 2016 року заявив про можливість класифікації російської агресії проти України як війни.

Отже, право України на протидію російській агресії передбачає, що Україна може вживати заходів самооборони у разі нападу з боку росії та має право на підтримку та допомогу інших країн у цій боротьбі. Те саме стосується й будь-якої іншої країни, яка вчиняє агресивні дії проти України.

Право України на протидію російській агресії також визначається внутрішнім законодавством України. Зокрема, ст.17 Конституції України встановлює, що "захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу". Для забезпечення цих цілей Україна має право на формування та підтримку збройних сил, право на проведення спеціальних операцій та інших заходів, що спрямовані на захист національної безпеки та державного суверенітету. Крім того, у Законі України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" від 15.04.2014 р. № 1207-VII (в ред. від 21.04.2022 р. № 2217-IX) позначалось, що "датою початку тимчасової окупації російською федерацією окремих територій України є 19 лютого 2014 року", а у ч.2 ст.4-1 – що "правовою підставою для відсічі збройної агресії російської федерації та відновлення територіальної цілісності України є Конституція України, законодавство України та стаття 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй".

Конституційний Суд України не здійснює оцінку зовнішньополітичних подій та не може встановлювати факт агресії росії, однак, у ряді його рішень згадується про незаконну анексію Криму росією та збройну агресію росії на сході України та підтверджується право України на самозахист. Наприклад, у Рішенні

від 14.03.2014 р. № 2-рп/2014 наголошено, "що принципи цілісності і недоторканності території України в межах існуючого кордону, поширення суверенітету України на всю її територію встановлені Конституцією України".

До внутрішніх нормативно-правових актів, що регламентують *право України на спротив російській агресії*, також відносяться Закони України "Про національну безпеку України" від 21.06.2018 р. № 2469-VIII, "Про оборону України" від 06.12.1991 р. № 1932-XII, "Про правовий режим воєнного стану" від 12.05.2015 р. № 389-VIII, "Про державний кордон України" від 04.11.1991 р. № 1777-XII та ін., із змінами та доповненнями.

Україна є учасником різних міжнародних договорів, які визначають права та обов'язки держав у відносинах між собою. Зокрема, Україна є членом Організації Об'єднаних Націй, та є підписником багатьох договорів, що стосуються безпеки та миротворчості. ООН проголосила свою підтримку суверенітету та територіальній цілісності України – резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 27.03.2014 р. "Територіальна цілісність України" стверджує *незаперечне право України на територіальну цілісність та недоторканість кордонів*. Право України на спротив російській агресії також базується на Мінських угодах 2015 року, укладених у рамках Тристоронньої контактної групи (Україна, росія, ОБСЄ) для врегулювання конфлікту на сході України.

Вирішальною в міжнародному праві є її констатація *факту збройної агресії російської федерації проти України* у низці актів Верховної Ради України та Президента України.

Так, у ст.2 Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" від 15.04.2014 року визначається *статус території України, тимчасово окупованої внаслідок збройної агресії російської федерації*, та встановлюється особливий правовий режим на цій території, визначаються особливості діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах цього режиму, додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб.

У Постанові Верховної Ради України від 27.01.2015 р. № 129-VIII затверджено Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про *визнання російської федерації державою-агресором*. Постановою від 21.04.2015 року № 337-VIII Верховна Рада України схвалила текст Заяви Верховної Ради України "Про відсіч збройній агресії російської федерації та подолання її наслідків", де констатовано, що збройна агресія російської федерації проти України розпочалася у лютому 2014 року, і юридично збройна агресія російської федерації проти України триватиме до повного відведення з території України всіх підрозділів Збройних Сил російської федерації, включно з підтримуваними нею найманцями, та повного відновлення територіальної цілісності України, та наведено численні факти порушень російською федерацією своїх міжнародних зобов'язань, посягань на територіальну цілісність України.

В Указі Президента України Указом від 24.09.2015 р. № 555 вводилось у дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 02.09.2015 р. "Про нову редакцію Воєнної доктрини України" та затверджена Воєнна доктрина України, у пунктах 3, 9, 11, 16, 17, 28–30, 36, 42, 49, 65 якої визнавався та зафіксовувався факт збройної агресії російської федерації проти України.

Таким чином, право України на протидію російській агресії визначається на основі міжнародного та внутрішнього законодавства, а також на підставі прав та обов'язків, які встановлені в міжнародних договорах. Це право гарантує Україні право на захист від будь-яких агресивних дій росії та інших держав, які загрожують національній безпеці та суверенітету України.

Список літератури:

1. Інтерпретації російсько-українського конфлікту в західних наукових і експертно-аналітичних працях / за ред. В. Кулика. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. 328 с. <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Kulyk-et-al-Interpretations-of-Russian-Ukrainian-conflict-in-Western-publications-IPiEND-2020.pdf>

2. Зозуля, І. В. (2023). Глобальний, регіональний та національний виміри російсько-української війни. *Форум Права*, 74(1), 52–67. <http://doi.org/10.5281/zenodo.7016665>

Ігор Іжнін
кандидат політ. наук, доцент,
Оксана Шамборовська
Львівський національний університет
імені Івана Франка

«ВІДРОДЖЕННЯ» ПРОПАГАНДИ: ДОСВІД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ 2014-2022 РР.

Характеристикою сучасних збройних конфліктів стала «гібридність», коли відбувається поєднання конвенційних методів ведення бойових дій і неконвенційних, зокрема, великого значення набуває використання інформаційних засобів впливу на суспільство. У цьому контексті нової актуальності набуває проблема використання пропагандистського інструментарію в умовах збройного конфлікту. Головною метою пропагандистського впливу є вплив на свідомість та поведінку суспільства, використовуючи маніпулювання інформацією, з метою спонукати людей мислити та діяти в інтересах агресора. В першу чергу йдеться про вплив на ціннісні, світоглядні, когнітивні системи людей.

Впродовж дев'яти останніх років російські засоби масової комунікації (та вся система пропаганди загалом) створювали штучну інформаційну реальність, у якій загальний образ України та світосприйняття українців подавалося за зразком України початку 90-х років або й раніше, тобто йдеться про несприйняття України як окремої, суверенної держави із власним вибором шляху розвитку (тези щодо відсутності в Україні суб'єктності, підпорядкованість і повна підконтрольність кураторам від «глобального Заходу», неспроможність існувати без Російської Федерації, «Україну створив Ленін», тощо).

Російська пропаганда активно використовувала сюжети періоду Помаранчевої революції 2004 р. та Революції гідності 2013-2014 рр. для підготовки сприятливого ґрунту подальшої інформаційної кампанії.